

Gyümölcsneveinkhez II.

törpe mandula J. *Prunus tenella* (P. 173). Kora tavasszal, még a lombfakadás előtt rózsaszínné varázsolja a lejtőgyep egy részét, messziről virít a domboldalakon. Termése ehető, két centiméteres egymagvú csontár, amelyet sűrű, molyhos burok fed. Íze és gyógyhatása azonban messze elmarad a mandulától.

1911-től adathozható a magyarban: *törpe mandula* 'Prunus nana' (Nsz. 249). Számos idegen nyelvi megfelelője ugyancsak 'törpe v. alacsony mandula' jelentésű; vö. ném. *Zwergmandel*, le. *mig-datek karłowaty*, szlk. *mandla nížka*, cs. *mandloň nížká*, or. *mindal* 'nížkii, észti *váike mandlipuu*, ang. *dwarf almond tree* (PN.), *dwarf russian almond* (W.), dán *dværg-mandel*, sv. *dvärgmandel* (EL.), fr. *amandier nain* (GRIN.).

Társneve a gyümölcsére utaló *hangabarack* (P. 470; R. 1807: *hanga baratzk* 'hanga mondola' [MFüvK. 295], 1911: *hanga mandula* 'Prunus nana' [Nsz. 249]). A név a törpe mandulának a barackfajokkal való rokonságára utal. Az összetétel *hanga* előtagja botanikai szakszó, az *Erica* növény-nemzetség neve. Bár próbálkoztak finnugor egyeztetéssel és török származtatással, a TESz. szerint ismeretlen eredetű. Női keresztnév is. Összetételekben sok más növényt is jelöl; vö. *hangafa*, *hangafű*, *hangarózsa*, *hangagyökér*, *hangarepcsény* stb.

A latin szaknyelvi *tenella* faji terminus 'finom, zsenge, törékeny' jelentésű, a hosszú, vékony ágakra utal. A törpe mandula további idegen nyelvi neve a kí. *ai bian tao* (GRIN.), fi. *migdal pitic* (PN.). A ném. *Kalmückennuss*, *Strauchmandel* (uo.) 'tatármogyoró', illetve 'bokormandula', az or. *стенной миндаль*, szerb *стенски бадем* (EL.) 'sztyeppe mandula', az ang. *russian almond* és jap. *roshia aamondo* pedig 'orosz mandula' jelentésű.

farkasgyümölcs J. *Solanum lycocarpum* (KL.). Őshonos cserje Brazíliában. Nagy, ehető, aromás termései éretten aranysárga, pirosas színűek, hasonlítanak egy közepes méretű paradicsomhoz.

A latin szaknyelvi *lycocarpum* fajnév a gör. *lykosz* 'farkas' és a *karposz* 'gyümölcs' szavakból alkotott összetétel. Ennek tükörszava a mi *farkasgyümölcs* növénynevünk és számos idegen nyelvi megfelelője is; vö. port. *fruta do lobo*, *lobeira* (W.), ang. *fruit for wolfes*, ném. *Wolfsfrucht*, fr. *fruit du loup*, sp. *fruta de lobo*, ol. *frutto del lupo*, or. *волк фрыкмос*, holl. *wolfrucht*, dán, norv. *ulvfrugt*, sv. *vargfrukt*, fi. *susi hedelmäti*, lett *vilks augļu*, litv. *vilkas vaisiai*, le. *owoców wilk*, cs. *vlk ovoce*, szlk. *vlk ovocie*, ro. *lup de fructe*, blg. *вълк плодове* (farkasbogyók), tör. *kurt meyve*, gör. *φρούτα λύκος* 'ua.' (KL.).

A névadás alapja az, hogy e növény gyümölcse egy állat fontos tápláléka. A sörényes farkas 'Chrysocyon brachyurus' fogazata egyedülálló a rokonai között, mivel legerőteljesebbek a rágó zápfogak, és ez inkább a növényevőkre, mint a húsevőkre jellemző. Táplálékának túlnyomó része is növényi eredetű, amelyek közül kiemelkedő jelentőségű a farkasgyümölcs. A *Solanum lycocar-*

pum további neve az észet *hunt puu*, valamint a 'farkasparadicsom', illetve 'farkasalma' jelentésű ang. *wolf tomato* (uo.), *wolf apple* (W.) elnevezés.

Közeli rokona a *Solanum lycopersicum*, a paradicsom elődje, az apró termésű növény tucatnyi fajtájából Peru hegyvidéki területeiről egy került Mexikóba. Az első nemesített paradicsomot valószínűleg az aztékok termesztették, *xitomatl* volt a neve náhuatl nyelvükön, amelynek jelentése 'gömbölyded dolog köldökkel'. Hernán Cortés hozta Európába, miután 1521-ben elfoglalta *Tenochtitlánt*. Európai megjelenéséről először Pietro Andrea Mattioli (latinosított nevén Matthiolus) tudósít 1544-ben, *pomi d'oro* 'arany alma' néven. A magyarban a *paradicsom almája*, *paradicsomalma* névből rövidült. A latin szaknyelvi *lycopersicum* név jelentése 'farkasbarack'.

szikomor füge J. *Ficus sycomorus* (P. 91). Az eperfafélék családjába tartozó fügenemzetség faja. Afrika szavannás és félsivatagos területeinek egyik leggyakoribb, mindig árnyat adó örökzöld fája. Gyümölcse ehető, de nem túl ízletes.

A *szikomor füge* az ang. *sycamore fig* (EL.) vagy a ném. *Sycamorefeige* 'ua.' (KL.) tükörfordítása. Szó szerinti megfelelője még a fr. *figuier sycomore*, sp. *ficus sicomoro*, port. *figueira sicômore*, ol. *fico del sicomoro*, fi. *sykomoriviikunapuu*, sv. *sykomorfikon*, észet *sükomorviigipuu*, le. *figa sykoma*, *figowiec sykomora*, cs. *fikovnik sykomora* (uo.). Hasonneve a *szikomorfa* (P. 239).

A *szikomor* nemzetközi szó; vö. ang. *sycamore*, *sycamore*, sp., ol. *sicomoro* (W.), fr. *sycamore*, or. *сукомор*, holl. *sykomore*, dán, norv. *sykomor*, lett *sikomora*, blg., szlk. *sykomora*, ro. *sycamore* (KL.), port. *sicômore* 'ua.' (EL.). A latin szaknyelvi *sycomorus* faji terminus a Dioszkuridésznél is olvasható gör. *szikomorosz* névből származik, amely a gör. *szikón* 'füge' és a *móron* 'eper, szeder' szavakból ered, a korábbi, Arisztotelésznél és Theophrasztosznál már szereplő gör. *szikáminosz* 'eper-fügefű' nevet alakították ki.

Az ókori 'eper' és a 'füge' nevek összetételével alkotott elnevezés alapja alaki hasonlóság, már idősebb Plinius leírása szerint (*Historia naturalis*, 13: 56) „arbor (ficus Aegyptia), moro similis folio, magnitudine, adspecta”, azaz 'fa, egyiptomi fikusz, az eperhez hasonlatosak a levelei, magassága és megjelenése'. Ugyanerre utal a faj ném. *Maulbeer-Feigenbaum* (G. 622), dán *morbaer-figen*, norv. *morbaerfiken* (EL.), ang. *fig-mulberry*, *mulberry fig* (Me.), litv. *šilkmedinis fikusas*, holl. *moerbezievijgeboom* (KL.), vagyis 'eper-fügefű' jelentésű elnevezése. A magyarban is megvan a *vadfügefű*, *eperfügefű* (KatolikusLex.), *eperfüge* (PallasLex.) neve.

Plinius megállapítja továbbá, hogy Egyiptomban sokféle, máshol nem található fa nő, elsősorban a füge, emiatt hívják *ficus Aegyptia* néven; vö. ang. *egyptian sycamore*, cs. *fikovnik egyiptský* (KL.). Magyar társneve is *fáraó füge* (P. 91; R. 1894: *faraó füge* [PallasLex.]), illetve szó szerinti *egyiptomi füge* (uo.) megfelelője. Említették még *ádámfüge* (uo.) néven is.

További neve az ar. *jummayz*, héb. *sikmá* (www.flowersinisrael.com), holl. *afrikaanse vijg*, tör. *cümbez ağacı* (KL.). A Katolikus lexikon szerint a szikomorfának a Bibliában hétszer is előforduló és mindig többes számú héber *šikmoth* neve a *šiqúm* ('újraéledés') szóra vezethető vissza, „ami a növény igen erős megújulóképességére utal. Ha a homok teljesen betemeti, vagy a szél kifújja gyökerei közül a homokot, képes igen hosszú idő után is újra hajtani. Nem tévesztendő össze az amerikai *sicamore* fával, ahogy az USA-ban a platán- és juharfát nevezi sok helyen a köznyelv”. Ilyen névadású az or. *разновидность платана* és a gör. *φίκος συκομορέα* (KL.), azaz 'platánfajta, platánfikusz', tulajdonképpen 'szikomorfüge' terminus is.

indiándió J. *Caryocar nuciferum* (P. 123). Guyana, Észak-Brazília, Kolumbia, Costa Rica, Panama, Venezuela és Peru párás erdeiben élő örökzöld trópusi fa. Nagy, csonthéjas gyümölcsöt érlel.

A névben a faji jelző arra utal, hogy a dél-amerikai indiánok számára a fa hasznos nyersanyag, gyümölcse fontos táplálék volt. Az *indiándió* név megfelelőjét csupán a franciában sikerült kimutatni; vö. fr. *noisette indienne* 'ua.' (EL.; ZP.). A zsíros és ragadós gyümölcsbőről kitermelt olajat (souariszír) főzéshez használják, erre utal a növény ang. *butternut*, sp. *nuez mantequilla* (uo.), fr. *arbre de*

beurre (EL.), azaz 'vajdió', illetve 'vajfa' elnevezése. A familia Caryocaraceae magyar neve is *Indiándiófélék* családja.

A Caryocar nuciferum Vörös Évánál a *szuari-dió* (VörösEgz. 158), ez azonban Priszter szerint a Caryocar amygdaliferum (P. 243) neve. Tény azonban, hogy szinte minden más ehető termésű Caryocar fajnál (Caryocar amygdaliferum, Caryocar brasiliense stb.), így a Caryocar nuciferum társneveként is szerepel számos forrásban a *szuari-dió* és megfelelői. Nálunk például éppen Priszter–Csapody korábbi szótárában, 1966-ban *szonári-dió*, *szuari-dió* (MNöv. 182), jóval korábban, 1912-ben *szuari-dió*, *szuwarow-dió* (RévaiLex.). Idegen nyelvi megfelelői ugyancsak jelölik többek közt ezt a fajt; vö. ang. *sawari nut*, *souvari nut*, ném. *Suwarinuß* 'ua.' (VörösEgz. 158), *Souarinußbaum*, sp. *nuez souari*, ang. *sawari-nut*, *souari nut tree* (EL.), az Encyclopædia Britannicában *souari nut*, *souari swarri* (www.britannica.com), *sawarra nut* (Websterdict.), *suari*, *sawarri* (Me.), *sowarri nut* 'ua.' (ZP.).

A latin szaknyelvi *Caryocar* nemzetségnév a különböző kemény terméshéjúak (dió, mogyoró, gesztenye stb.) gör. *karyon* gyűjtőneve, és a gör. *kar* 'fej' szavakból alkotották, a Caryocar nuciferum nagy, kókuszdióhoz hasonló gyümölcsére utal, amely négy diót tartalmaz. A latin *nuciferum* faji terminus éppen a diókra utal, 'dióhordozó' jelentésű. További idegen nyelvi neve a fr. *porte-noix* ('ajtó-dió'), *pékéa*, port. *tata-yuba*, sp. *achiotillo*, *almendrón*, ang. *butter nut of Guiana* ('guyanai vajdió'), *pekea-nut* (uo.), *paradise nut*, *guiana nut* (W.).

vadlúdszilva J. *Prunus munsoniana* (P. 469). Észak-Amerikában, főként Missouri, Kansas keleti vidékein és a környező területeken elterjedt nagy bokor vagy kis fa. Termése kerek vagy ovális csonthéjas gyümölcs, fényes piros, ehető.

Hasonneve a *vadliba szilva* (T.). A növény ang. *wild-goose plum* (GRIN.) nevének tükörfordítása. Megvan más nyelvekben is a hasonló neve; vö. ném. *Gänse-Pflaume* (uo.), azaz 'libaszilva'.

A latin szaknyelvi *munsoniana* faji terminus az amerikai botanikus, Thomas Volney Munson (1843–1913) emlékére őrzi, akárcsak a vadlúdszilva ang. *Munson's plum* (www.cas.vanderbilt.edu), azaz 'Munson szilvája' elnevezése. További neve az angolban a *creek plum*, *hog plum* (GRIN.), vagyis 'patakszilva', illetve 'disznószilva', *wildgrove plum* (EL.), azaz 'vad ligetszilva' és a *wild plum* (www.biosurvey.ou.edu), vagyis 'vadszilva'.

somtermésű ezüstfa J. *Elaeagnus multiflora* (P. 365). Kínában, Koreában és Japánban őshonos, dísznövényként és bogyójáért ültetik. A nyers, pirosra érett gyümölcs lédús, kellemesen savanykás.

A növény ang. *cherry silverberry* (W.), azaz 'cseresznye-ezüstbogyó' neve esetében is hasonló a névadás szemléleti háttere, a magyar elnevezés faji jelzőjének alapja a kellemesen savanykás, pirosra érett, lédús, a somhoz hasonló gyümölcs. Az *ezüstfa* név pedig az *Elaeagnus* nemzetség magyar szaknyelvi neve, az ezüstös levelekre utal. A gör. *elaiagnosz* név már Theophrasztosznál olvasható egy mocsári növény neveként, a gör. *elaia* 'olajfa' és az *agnosz* növénynév összetétele. Az *Elaeagnus* nemzetség neve a németben is *Ölweide* (G. 223), azaz 'olajfűz'.

A somtermésű ezüstfa társneve a latin *multiflora* fajnévnek megfelelő jelzőjű *dúsvirágú ezüstfa* és a *dúsvirágú olajfűz* (P. 365), ez utóbbi a faj ném. *reichblütige Ölweide* (ZP.) nevének tükörfordítása.

További idegen nyelvi neve a kí. *mu ban xia*, ang. *cherry elaeagnus*, fr. *goumi* (uo.), jap. *goumi*, *gumi*, *natsugumi* (W.), fr. *goumi du Japon*, kor. *knjolmaeborisunam* (EL.).

pulaszán J. *Nephelium mutabile* (P. 210). Egzotikus trópusi fa, Nyugat-Malajziában őshonos, sötétpiros, édes és lédús gyümölcséért már régóta termesztik a Maláj-félszigeten, Thaiföldön és a Fülöp-szigeteken.

Az ang. *pulasan* 'ua.' (W.) átvétele. A végső forrás a gyümölcs mal. *pulasan* (uo.) neve, a *pula* 'csavar' szóból származik arra utalva, hogy a gyümölcsöt két kezünk csavaró mozdulatával lehet megnyitni, héjától megfosztani. Számos nyelvbe átkerült; vö. holl., ném. *Pulasan*, fr. *pulassan*, sp.

pulasán, or. *пулазан, пуласан* (KL.). A holl. *papoulasan* (uo.), *kapoelasan* (EL.) alakváltozat forrása az ind. *kapulasan* 'ua.' (uo.).

További neve a ném. *Netzannone*, azaz 'hálóannóna', fr. *banane à cuire*, vagyis 'főzőbanán' (KL.), thai *ngoh-khonsan*, fil. *bulala* (W.), Burmában *kyetmauk*, fil. *karayo*, mal. *meritam* (WA.), ang. *poolasan*, mal. *rambutan-kafri*, negro's *rambutan*, *rambutan paroh*, *pening-pening-ramboetan*, fil. *bulala* (www.hort.purdue.edu). Számos törzsi neve van még Malajziában, Indonéziában, helyi neve *burugal*, *melenjau*, *mujau*, *puhun* (www.nationaalherbarium.nl) Borneón.

A lat. *mutabilis* (< lat. *mutare* 'változni') fajnév 'változó' jelentésű. A nemzetség latin szaknyelvi *Nephelium* neve a gör. *nephele* 'igen vékony, finom' szóból való, a gyümölcs héjának szőrös felületére utal. Héjából kinyúló puha, zöld, görbe tüskeszerű képződményei egyáltalán nem szúrnak. Ezek miatt hívják a nemzetség híres fajtát, a rambutánt *hajas licsinek* (VörösEgz. 148) is. Maláj nyelven a *rambut* (uo.) haját jelent, innen származik a *rambután* név.

tengerparti szilva J. *Prunus maritima* (P. 469). Az északkelet-atlanti partok homokdűnéin őshonos lombhullató cserje. Már a gyarmati időkben gyűjtötték ehető, csonthéjas gyümölcsét. Ma már termesztésbe vonták, sok fajtát nemesítettek.

Hasonneve a *parti szilva* (T.), az ang. *beach plum*, *shore plum* (EL.) vagy a ném. *Strandpflaume* 'ua.' (GRIN.) tükörfordítása. A latin szaknyelvi *maritima* faji terminus ugyancsak 'tengeri, parti' jelentésű, a lat. *mare* 'tenger' szóból való, a faj tengerparti élőhelyére utal. Először Humphrey Marshall írta le 1785-ben: „*Prunus maritima*, the *Sea side Plum*” (Marshall 1785: 112) néven.

A tengerparti szilváról neveztek el néhány szigetet és partot, ilyen a *Plum Island* Massachusetts és a *Plum Island New York* államban, illetve a *Plum Cove Beach* Lanesville-ben, Gloucesterben és Massachusettsben. A tengerparti szilva társneve a földrajzi névvel alkotott *virginiai cseresznye-szilva* (P. 469).

rumbogyó J. *Myrciaria dubia* (KL.). (Az értelmezés helyesen *Myrciaria floribunda* [syn. *Myrciaria protracta*; *Eugenia floribunda*]. Két közeli rokon faj – egyébként másutt is gyakori – összetévesztéséről van szó, a *Myrciaria dubia* a kamu kamu, I. ott.) Örökzöld gyümölcsfa, a Karib-térségben őshonos. Ma vadon terem Közép- és Dél-Amerikában, gömbölyű vagy lapított, igen illatos és keserű ízű apró gyümölcse.

Priszter nem szótározta, Vörös Éva sem tárgyalja a fajt. A növény *rumbogyó* neve az ang. *rumberry* 'ua.' (EL.) tükörfordítása. Szó szerinti megfelelője a ném. *Rumbeere* (www.pflanzen-im-web.de), or. *ромовая ягода*, gör. *μούρο ρόβιμ* 'ua.' (KL.), valószínű átvételek az angolból. A holl. *rumbes fruit* (uo.) 'rumgyümölcs' jelentésű. A nevek arra utalnak, hogy a növény bogóit rum és likőrök ízesítésére használják. Annak idején a telepések Dániából és Hollandiából pálinkájukat is ízesítették vele, nagy mennyiségben szállították Dániába. A rummal, tiszta gabonaalkohollal, nyerscukorral és fűszerekkel készült „guavaberry liqueur” kedvelt karácsonyi ital sokféle, különösen a St. Maarten és a Virgin-szigeteken. Erjesztett leve Kubában „una bebida exquisita” (remek ital).

A latin szaknyelvi *floribunda* faji terminus jelentése 'gazdag virág' vagy 'szabadon virágzó'. A *Myrciaria floribunda* további idegen nyelvi neve az ang. *guavaberry* (W.), ném. *Guavenbeere* (www.pflanzen-im-web.de), azaz 'guavabogyó', holl. *kakrioe harirazoe tataroe*, *roode bosch guave* ('piros guavafa'), *saitjaberan* Szurinamban, fr. *coco caret*, *bois de basse bâtard*, Haitin *bois mulâtre*, azaz 'mulatffa', *bwa débas bata* Martinique szigetén, sp. *cabo de chivo*, *escobillo*, *guayabillo*, *mijo*, *mizto*, *murta* (PN.), *guapurú blanco*, *guayabillo blanco*, *guayabito*, or. *турциария сомнительная*, port. *arazá de agua*, litv. *vaistinė juodmirtė* (KL.).

kamu kamu J. *Myrciaria dubia* (KL.). Az Amazonas és az Orinoco esőerdőiben, elárasztott területein gyakori. Ehető gyümölcse savanyú, gömbölyded, puha és lédús. C-vitaminból többet tartalmaz, mint bármely más ismert növény a világon.

A növény port. *camu-camu* (PN.) vagy sp. *camo camo*, *camu camu* (EL.) néven keresztül valószínűleg valamely bennszülött nyelv eredeti fajneve került át a legtöbb európai nyelvbe; vö. ném. *Camu-Camu* (uo.), ang., ném., fr., ol., dán, holl., norv., sv., fi., észt, lett, le., cs., szlk., ro., blg., or., tör. *camu camu* 'ua.' (KL.). Brazíliában *cacari* (W.), *caçari* (EL.) a gyakori neve.

A *Myrciaria* nemzetség magyar neve *mirtusz-bogyó* (P. 432). A latin szaknyelvi nemzetség-név a gör. *myron* 'jóillatú zsályaolaj' szóból származik, az ide tartozó fajok éterikus olajtartalmára utal.

piki, peki *J. Caryocar brasiliense* (P. 206). Brazíliában, Paraná környékén és Paraguay északi területén honos lombhullató fa. Érett gyümölcse narancs nagyságú. Mind a gyümölcshús, mind a mag ehető, népszerű ételek alkotórésze.

Minden bizonnyal Priszter vette át a nevet az angolból; vö. ang. *piki*, *pekea nut*, *pequi* 'ua.' (ZP.). Megvan más nyelvben is: ro. *pequi*, port. *pequiá*, *pequí*, *piquí* (EL.), *pequizeiro* (www.flickr.com), *são piqui*, *piquiá-bravo*, *pequiá*, *pequiá-pedra*, *pequerim*, *piquiá* 'ua.' (www.biologo.com.br). Ehető gyümölcse különösen Brazíliában népszerű, erre mutat nagyszámú ottani elnevezése is, további neve a port. *amêndoa de espinho*, *grão de cavalo* (uo.), vagyis 'mandula tövis', illetve 'lóbab', *almendra de brasil* (ZP.), azaz 'brazilmandula'.

kokam *J. Garcinia indica* (P. 146). A mangosztán családba (Clusiaceae) tartozó gyümölcsfa India nyugati partján. Gasztronómiai, orvosi, és ipari felhasználása, valamint igénytelensége miatt egyre népszerűbb.

A növény indiai *kokum*, *kokam* (W.) neve az angolon át terjedt el; vö. ang. *kokum* 'ua.' (uo.). Inkább a szárított héj az úgynevezett *kokam* (vagy *aamsul*). Indiában *amsol*, *bindin*, *brinda*, *katambi*, *panarpuli ratamba* (uo.) neve használatos még.

vízibogyó *J. Syzygium guineense* (P. 516). Afrika trópusi esőerdőiben honos örökzöld fa. Tojásdad alakú csonthéjas gyümölcse éretten lilás-fekete és lédús. Kellemes íze miatt gyűjtik és fogyasztják.

A név az ang. *waterberry* 'ua.' (W.) tükörfordítása. Hasonneve az angolban a *waterpear* és a *woodland waterberry* (WA.), azaz 'vízikörte' és 'erdei vízibogyó'. A fa körtefához hasonló, ugyancsak 'vízikörte' jelentésű afr. *waterpeer* (GRIN.) neve. A nevekben a 'víz' jelentésű előtag a mocsaras, nedves élőhelyre utal, említik még az angolban *water plant* (www.westafricanplants.senckenberg.de), vagyis 'vizinövény' (WA.) és *waterboom*, illetve *snake bean tree*, azaz 'kígyóbabfa' (uo.) néven is. Egyéb idegen nyelvi neve a növény helyi ndebele nyelvi *umdoni* (uo.) neve alapján az ang. *white umdoni* (LH.), továbbá a fr. *kisa d'eau*, Szenegálban *kuléla* (plants.jstor.org), szuahéli *msambaran*, *mzambarau mwitu*, *mzuari*, amhara *dokma*, shona *mukute*, tigrigna *liham* és luganda *kalunginsanvu*, *muziti* (WA.).

A *Syzygium* más fajait is jelölik az ang. *waterberry* (W.) névvel, ennek alapján kaphatta a *Syzygium cordatum* faj is a magyarban *vízibogyó* (KL.) nevét. Szó szerinti megfelelője még a ném. *Wasserbeere* 'ua.' (www.pflanzen-im-web.de), fr. *baie d'eau*, port. *baga de água*, ol. *acqua bacche*, or. *водная ягода*, holl. *water kleinfruit*, dán, norv. *vannbær*, sv. *vatten bärarter*, fi. *vesi marja*, észt *vee marja*, lett *ūdens oga*, litv. *vandens uogu*, le. *jagoda na wodę*, cs., szlk. *voda bobule*, ro. *boabe de apă*, tör. *su dut*, gör. *μούβο νερό* 'ua.' (KL.). Hasonneve ugyancsak a víz előtaggal a sp. *cerezo de agua* ('vízcseresznye'), a blg. *vođen plod* ('vízgyümölcs') és a holl. *waterbessie* (uo.), afr. ua. (W.). Társneve a cseh nyelvben a 'szív alakú szegfűszeg' jelentésű *hřebíčkovec srdčitý* (LH.).

A latin szaknyelvi *Syzygium* nemzetségnév szemléleti háttere a növény sok összenőtt koronalevele; az 'összenőtt, összekötött' jelentésű gör. *szzygosz* szóra vezethető vissza. A latin *guineense* faji terminus 'Guayanából származó' jelentésű, arra a helyre utal, ahol a növényt először gyűjtötték és leírták; a fr. *Guyane* földrajzi névből, a Dél-Amerika trópusi területén fekvő ország nevéből ered.

kínai lapos barack J. *Prunus persica* var. *compressa/platycarpa* (T.). Kínából származó őszibarackfajta. Egyre népszerűbb gyümölcsének különleges alakja, édes íze és a csorgás-csöpögés vésszéle nélküli fogyaszthatósága miatt.

Hasonneve a származásra utaló faji jelzővel a *kínai* vagy *japán lapos őszibarack* (uo.), társneve a *japánbarack* (Kertészet és Szőlészet 2011: 14).

Elnevezései elsősorban a gyümölcs alakjára utalnak, a kínai lapos barack gyümölcse lapos, diszkoszhoz hasonlítható. A *lapos barack* név szó szerinti megfelelője az ang. *flat peach*, a ném. *Plattpfirsich* (W.), *flacher Pfirsich*, fr. *pêche plate*, ol. *piatto pesca*, or. *nlocoku nepcuk*, holl. *platte perzik*, dán, norv. *fad fersken*, sv. *platta persika*, fi. *litteä persikamvärinen*, lett *plakans persiks*, le. *plaska brzoskwinia*. cs. *plochá broskev*, szlk. *plochá broskyňa*, ro. *plat piersic*, blg. *plocka napravova*, tör. *düz şeftali* 'ua.' (KL.) elnevezés.

Ugyancsak alakleíró név a *pogácsabarack* (Kertészet és Szőlészet 2011: 14), mert gyümölcse lapos, pogácsaszerű, az ang. *saucer peach* (W.), azaz 'csészealj barack', illetve ang. *UFO peach* (uo.), fr. *ufo-pêche* (<http://pflanzenpezl.de>), vagyis 'ufóbarack', ném. *Tellerpfirsich* (<http://liederkiste.com/pflanzenlexikon>), azaz 'tányérszibarack'. A lapos barack gyümölcset fánkhoz is hasonlítják; vö. ang. *doughnut peach*, *donut peach* (W.), ném. *Pfannkuchenpfirsich* (<http://forum.garten-pur.de>), azaz 'fánkösziparack'.

Származására tekintettel *Java peach*nek (Kertészet és Szőlészet 2011: 14) is nevezték az angolban, a lapos barack ugyanis a 19. század elején Jáva szigetéről került Londonba. Az ang. *saturn peach*, ol. *pesca saturnina* (W.), azaz 'Szaturnusz barack' neve a Szaturnusz bolygó jellegzetes gyűrűjére utal.

További idegen nyelvi neve a kínai eredetű ang. *pan tao peach* (uo.), *peento* (T.); vö. kí. *phantao* (uo.), valamint *bian tao zi*, *ping tzu t'ao*, jap. *ban tou* (MM.), ang. *paraguay peach*, sp. *paraguayo* a növény, *paraguaya* a gyümölcs, ném. *Wildpfirsich*, *Bergpfirsich*, ol. *pesche tabacchiere* (W.), sp. *durazno*, port. *pêssego chato*, észt *korter virsik*, litv. *butas persikas*, gör. *ροδακνιά* (KL.).

Magyar nemesítésű fehér húsú, lapos őszibarack a *Remény* (Szabad Föld, 2009. április 20.) fajta, 1970-ben a budapesti Kertészeti Főiskolán állították elő a Peen-to és a Ford keresztezésével, és ma is szerepel a Nemzeti fajtajegyzéken.

bogyós pálmaliliom J. *Yucca baccata* (P. 543). Az USA-ban Arizonától Nevadáig és Új-Mexikóban honos növény ehető, édes ízű, húsos termésekkel. Egykor az indiánok fontos tápláléka volt.

E növény nevében ehető, bogyószerű termése jelenik meg. Első leírója John Torrey volt 1859-ben. A bogyós pálmaliliom a nemzetség *Yucca* sectiójának *Baccatae* sorozatába tartozik. Neve latin mintára keletkezett, *bogyós* jelzője a latin szaknyelvi *baccata* fajnév fordítása. Ennek előzménye a Varro és Cato műveiben, valamint Vergiliusnál is olvasható ókori lat. *bāca*, *bacca* 'különböző növények bogyója', *bācātus* 'bogyós, gyöngyös' szó. A *pálmaliliom* (MNöv. 147) nevet a *Yucca* nemzetség fajai a pálmákra emlékeztető levélüstökük és a lilium virágzatára hasonlító, magas, egyenes virágzati tengelyen nyíló, bókoló harangra emlékeztető hatszirmú, fehér virágaik után kapták. Nemzetközi szó, szó szerinti megfelelője a sv. *palmilija* 'Yucca baccata' (EL.), az ang. *palm lily* 'Yucca gloriosa' (www.floridata.com), a dán, norv. *palmelilje* (LH.) és a ném. *Palmililie* 'Yucca' (PbF. 505).

A bogyós pálmaliliom társneve a *bogyós jukka* (P. 543). Szó szerinti megfelelője a cs. *juka bobulatá* 'ua.' (LH.). A faji jelző ugyanaz, a *jukka* pedig a latin szaknyelvi *Yucca* nemzetség névátvétele. Linné előtt már Bauhinnál, Morissonnál felbukkan a *yucca terminus*. A franciában 1555-től, a németben 1557-től adathozható a *yucca*, illetve *juca* (G. 696). Végző forrása egy karib térségi növénynév; a manióka 'Manihot esculenta' haiti *yucca* (W.) neve a spanyolon keresztül (sp. *yucca* [VörösEgz. 66]) jutott a latinba, és terjedt el a botanika szaknyelvében és számos európai nyelvben is; vö. ang., ném., dán, norv., fr. *yucca* (LH.), le. *jukka*, or. *юкка* 'Yucca' (EL.). A sok helyen olvasható *jukkapálma* név botanikailag helytelen, hiszen a *Yucca* nemzetség tagjai nincsenek rokonságban

a valódi pálmákkal. A *Yucca filamentosa* fajnak szótártaza Priszter – nyilván népetimológiai – *jukka* (MNöv. 147) alakváltozatát.

A gyümölcsre utal a bogyós pálmaliliom ang. *fleshy-fruited yucca* (www.wildflower.org/plants), vagyis 'húsos gyümölcsű jukka', illetve banán alakjára az ang. *banana yucca* (W.), azaz 'banánjukka' neve. Szintén alakfestő név, a kemény, hegyes csúcú, éles, merev, kard alakú levelei, függőleges tüskéi, vastag, fás szára az alapja az ang. *spanish bayonet* (LH.) és *spanish dagger* (www.desertusa.com), vagyis 'spaniol bajonett', illetve 'spaniol tör' elnevezésének. További idegen nyelvi neve az ang. *datil yucca* (W.), *blue yucca* (www.wildflower.org/plants), *wild date* és a sp. *izote de dátíl, amole* (EL.). A több méter magasra is megnövő virágzati tengelyen olykor igen sok fehér színű virág fejlődik. A nedves években, amikor sok jukka virágzik, a magas, egyenes száron kinyílt virágok nagy hófehér gyertyákra hasonlítanak, innen kapták ang. *our Lord's candles* (Me.), vagyis 'Urunk gyertyái' nevüket.

A *Yucca baccata* var. *brevifolia* fajt önálló fajként, *arizónai jukka*, *arizóniai bogyósjukka* 'Yucca arizonica' (www.treemail.hu) néven is említik. A pálmaliliomok közül a *Yucca gloriosa* hazánkban a 17. századtól ismert, Lippay a Pisoni kertben (1664) már ír róla: *Jucca indica*, *Jucca gloriosa*, ez utóbbi binómen fajneve alapján *dicsőséges*, *dicselkedő káka* néven. A kerti jukka 'Yucca filamentosa' fajnak szótártaza Priszter *rostlilium* (P. 130) társnevét (1966: ua. [MNöv. 163]), ez a terminus a virágzaton kívül arra is utal, hogy levelei szálalakúak, rostosak, erős levélorostjaiból tartós köteleket, öveket, ecseteket, hálókát, szőnyeget készítenek. Erre utal le. *jukka nitkowata*, észt *kiuline tääkliilia* (LH.), azaz 'szálás, fonalas jukka', illetve 'rostos bajonettlilium' neve is.

HIVATKOZÁSOK

- Bauhin 1623 = Caspar Bauhin: *Pinax theatri botanici, sive Index in Theophrasti Dioscoridis, Plinii et Botanicorum qui a saeculo scripserunt opera*. Basel.
- EL. = *Encyclopedia of life*. (A legnagyobb biológiai adatbázis: <http://www.eol.org>).
- G. = Helmut Genau: *Etymologisches Wörterbuch*. Basel–Boston–Berlin, 1996.
- GRIN. = *Taxonomy for Plants. United States Department of Agriculture Agricultural Research Service, Beltsville Area Germplasm Resources Information Network* (www.ars-grin.gov).
- KL. = Kun Ákos: *Egzotikus gyümölcsök és zöldségek*. Album 7201 képpel (<http://kunlibrary.com>).
- LH. = *Liber herbarum. The incomplete reference-guide to Herbal medicine* (www.liberherbarum.com).
- Marshall 1785 = Humphrey Marshall: *Arbustum Americanum; or American grove; being an Alphabetical Catalogue of Forest Trees and Shrubs, Natives of the American United States, Arranged According to the Linnaean System*. Philadelphia.
- Me. = *Memdex. Free online dictionary/Thesaurus and more...* (www.memdex.com).
- MM. = *Multilingual multiscrypt plant name database* (www.plantnames.unimelb.edu.au).
- MFüvK. = Diószegi Sámuel – Fazekas Mihály: *Magyar Fűvész Könyv*. Debrecen, 1807.
- MNöv. = Csapody Vera – Priszter Szaniszló: *Magyar növénynevek szótára*. Budapest, 1966.
- Nsz. = Cserey Adolf: *Növényiszótár*. Budapest, 1911.
- P. = Priszter Szaniszló: *Növényneveink*. Budapest, 1998.
- PbF. = Rudolf Schubert – Günther Wagner: *Pflanzennamen und botanische Fachwörter*. Leipzig, 1988.
- PN. = *Multilingual multiscrypt plant name database* (www.plantnames.unimelb.edu.au).
- T. = <http://tereless.hu/search.html>
- Vörös:Egz. = Vörös Éva: *Egzotikus gyümölcsök magyar neveinek történeti-etimológiai szótára*. Debrecen, 1996.
- W. = Wikipedia (www.thefullwiki.org).
- WA. = *AgroForestryTree Database. World Agroforestry Centre* (www.worldagroforestry.org).
- Websterdict. = *Webster's Online Dictionary* (www.websters-online-dictionary.org).
- ZP. = <http://zipcodezoo.com/Plants>.